

Kerniranje porodice fontova ili o nazivlju grafičkoga dizajna

Grafički dizajn struka je koja u suvremenome (potrošačkom) društvu dobiva sve veću važnost zbog svoje tijesne povezanosti s tehnologijom i marketingom. Upravo spomenuta područja osnova su za razvoj proizvoda i njihovo predstavljanje potrošačima, a njihovo nazivlje najčešće dolazi iz engleskoga govornog područja. Analizu nazivlja grafičkoga dizajna započeti ćemo podjelom dizajnerskih usluga prema mrežnim stranicama Hrvatskoga dizajnerskog društva¹.

Dizajn se tamo dijeli na *produkt dizajn*, odnosno *industrijski dizajn*, i *grafički dizajn*, odnosno *stvaranje vizualnih komunikacija*. Već se iz te početne podjele vide osnovni problemi nazivlja te struke: preuzimanje naziva iz engleskoga jezika te sinonimni nazivi. Pritom su domaći nazivi uglavnom dulji u odnosu na strane nazive, što dovodi do njihova težega prihvaćanja.

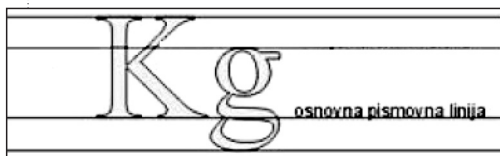
U prvome sinonimnom paru – *produkt dizajn* ili *industrijski dizajn* – lako je odabrati preporučeni naziv. Naziv *produkt dizajn* nije ni pravopisno (trebao bi se pisati sa spojnicom – *produkt-dizajn*) ni tvorbeno (polusloženice treba izbjegavati u standardnome jeziku) usklađen s normom hrvatskoga standardnog jezika. Terminološku prednost, stoga, dajemo nazivu *industrijski dizajn*.

Grafički dizajn, pak, u novije vrijeme sinonimni niz tvori s nazivima *vizualne komunikacije* i *dizajn vizualnih komunikacija*. *Grafički dizajn* / *vizualne komunikacije* / *dizajn vizualnih komunikacija* dalje se dijeli na *tipografiju* i *web dizajn*. Posljednji bi se naziv, ponovno, trebao pisati sa spojnicom, a prema terminološkome načelu prema kojemu naziv treba biti usklađen s (tvorbenim) sustavom hrvatskoga standardnog jezika prednost bi se dala dvorječnomu nazivu, a ne polusloženici, i to onomu s hrvatskom riječi *mreža* umjesto engleske riječi *web*. Stoga bi se takva vrsta grafičkoga dizajna nazivala *mrežnim dizajnom*. *Grafički dizajn* dvorječni je naziv čija definicija obuhvaća proces vizualne artikulacije informacije i njegov rezultat. Budući da je u suvremeno doba digitalna tehnologija prevladala tiskarsku, u posljednje se vrijeme umjesto *grafičkoga dizajna* susreće i naziv *vizualne komunikacije* ili *dizajn vizualnih komunikacija* kako bi se napravio odmak od *grafike* iz prvotnoga naziva struke. Time je stvoren još jedan sinonimni niz zbog kojega se oba naziva u općemu jeziku naizmjenično rabe bez jasnih razlika u značenju, što nije poželjno. S obzirom na to da na studiju dizajna na Arhitektonskome fakultetu u Zagrebu na smjeru *Vizualne komunikacije* uz kolegije posvećene vizualnoj komunikaciji nalazimo i kolegije koji u imenu imaju pridjev

¹ Vukić, Feđa. 2007. *Dizajn*. <http://dizajn.hr/#117-dizajn> (pristupljeno 20. 9. 2014.)

grafički (*Grafičke strukture, Grafički proizvodi*), a na Grafičkome fakultetu kolegije *Grafički dizajn* i *Vizualne komunikacije*, čini se da bi razlike u značenju ipak trebalo biti. Iz silaba tih kolegija očito je da su kolegiji posvećeni vizualnoj komunikaciji okrenuti osmišljavanju ideje i njezinoj izvedbi (u svrhu prenošenja određene poruke), a na kolegijima koji u imenu imaju riječ *grafika/grafički* riječ je o tehnikama te izvedbe. Dok prvi naziv obuhvaća proces nastajanja i razvitka određene ideje, drugi doseže tek posljednju fazu vizualne komunikacije – samu (tehničku) izvedbu. *Vizualne komunikacije* uključuju svaki vidljiv oblik informacije, a *grafički dizajn* ostaje ograničen tradicionalnim oblicima grafičkoga dizajna, kao što su plakati, slike i ovitci knjige. Unatoč tako definiranim razlikama u općemu jeziku ta dva naziva nastavljaju biti međusobno zamjenjiva, zbog čega bi njihove definicije u priručnicima trebale biti preciznije. Nadalje, promatrajući nazivlje grafičkoga dizajna ovaj će se rad usmjeriti na već spomenute probleme nazivlja dizajna – utjecaj engleskoga jezika, sinonimne nizove i višerječne domaće nazive.

Kako bismo oprimjerali uporabu naziva iz engleskoga jezika, izdvojiti ćemo nazive tijesno povezane s tipografijom, dijelom grafičkoga dizajna koji se bavi oblikovanjem slova i teksta. Njihovo će se značenje prikazati i grafički. Prvi tipografski naziv jest *baseline*, kojemu odgovaraju hrvatski nazivi – *osnovna pismovna linija* i *linija teksta* – koji se zbog svoje duljine upotrebljavaju mnogo rjeđe od engleskoga naziva. No kako se vidi iz 1. slike preuzete iz *Tipografskoga priručnika* Veleučilišta u Varaždinu², naziv na hrvatskome jeziku *osnovna pismovna linija* prihvaćen je u stručnim tekstovima iako se među studentima, koji se radije služe kraćom engleskom inačicom, još nije ustalio. Zato bi kraći i normativno bolji naziv *pismovna crta* koji uvodi priručnik *Početno pisanje na hrvatskome jeziku*³ bio prihvatljiviji.

1. slika: pismovna crta (*baseline*)

Za prvu crtu iznad pismovne crte, vidljivu na gornjoj slici, upotrebljava se engleski naziv *midline*, za koji se u stručnoj literaturi nije nudio hrvatski naziv sve do spomenuta priručnika u kojemu nalazimo naziv *x-visina*. Taj je naziv izveden iz engleskoga naziva *x-height* za visinu malih slova, a prema terminološkome načelu o usklađenosti naziva sa sustavom hrvatskoga jezika još bi ga bolje bilo zamijeniti nazivom *visina x*, analogno nazivima *os x* i *os y* u matematici te tako izbjeći polusloženicu.

² Valdec, Dean. 2008. *Tipografski priručnik*. <http://www.scribd.com/doc/9090658/Tipografskiprirucnik> (pristupljeno 20. 9. 2014.)

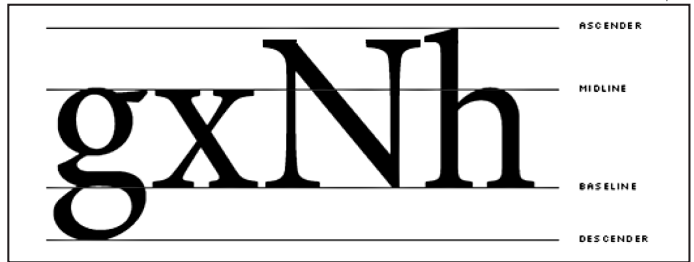
³ Bežen, Ante; Reberski, Siniša. 2014. *Početno pisanje na hrvatskome jeziku*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.

Engleski nazivi *ascender* i *descender* u stručnoj su literaturi često popraćeni hrvatskim nazivom u zagradama. Za *ascender* najčešće se pojavljuje hrvatski naziv *uzlazni potez*, a za *descender* *silazni potez*. Kao što se može vidjeti na 2. slici, *uzlazni* odnosno *silazni potez* označuju onaj dio slova koji se spušta ispod *pismovne crte* odnosno diže iznad *visine x*. Nazivi *uzlazni potez* i

silazni potez u struci još nisu ustaljeni, a razlog bi tomu ponovno mogla biti njihova duljina. U priručniku *Početno pisanje na hrvatskome jeziku* upotrebljavaju se kraći nazivi *podlinija* i *nadlinija*. Možda bi se moglo razmisliti i o nazivima *podcrta* i *nadcrta*. Sljedeći je engleski naziv *leading*. Njegovi su sinonimi *line spacing* i *razmak među redovima*. U tome je nizu lako uočiti da uz dva engleska naziva postoji treći naziv na hrvatskome jeziku koji je nastao kao pokušaj normiranja nazivlja, no koji se zbog svoje duljine u stručnim tekstovima ne upotrebljava, nego se tek katkad pojavljuje u zagradama uz engleski naziv u službi dodatnoga pojašnjenja. Naziv označuje veličinu razmaka između *pismovnih crta* dvaju redaka teksta, što se u hrvatskome jeziku, pa tako i u hrvatskoj inačici programa *Word*, naziva *proredom*. Isti se naziv nalazi i u priručniku Ante Bežena i Siniše Reberskoga. To je naziv kojemu bi svakako trebalo dati prednost pred engleskim nazivom *leading* i *line spacing* (na temelju načela po kojemu prednost dajemo domaćemu nazivu) i pred nazivom *razmak među redovima* (na temelju načela da se prednost daje kraćemu nazivu).

prored – razmak ili bjelina između redaka. Engleski naziv *leading* dolazi od riječi *lead* – olovo jer su se nekada redci razmicali okomito umetanjem tankih traka olova.

prema Bežen, A. i Reberski, S. *Početno pisanje na hrvatskome jeziku*.

2. slika: uzlazni potez (*ascender*), visina *x* (*midline*), pismovna crta (*baseline*), silazni potez ili nadcrta (*descender*)

Tracking ili *letterspacing* i *kerning* nazivi su koji zbog sličnoga značenja, kako se navodi u *Tipografskome priručniku*, često dovode do problema raščlambе u definicijama u priručnicima. Definicija bi *trackinga* bila uređivanje razmaka među skupinom slova kao što su riječ, rečenica, redak, a *kerninga* uređivanje razmaka između slova (npr. V i A), a točna se razlika između tih procesa može vidjeti na 3. i 4. slici.

THE COW JUMPED OVER THE MOON
Tracking set to 0

THE COW JUMPED OVER THE MOON
Tracking set to 100

3. slika: razmicanje (*tracking*)

AV Wa
No kerning

AV Wa
Kerning applied

4. slika: podrezivanje (*kerning*)

U hrvatskome jeziku za njih nema prihvaćenih naziva, no u nekim se priručnicima uz engleski naziv nalaze i inačice *kerniranje* i *podrezivanje* za *kerning* te *spacioniranje* za *tracking*. *Spacioniranje* bi trebalo zamijeniti hrvatskom riječju *razmicanje*, a naziv *podrezivanje* uvesti u priručnike i struku ne samo kao dodatak (koji se obično nalazi u zgradama) engleskomu nazivu, nego kao njegovu zamjenu.

U posljednjoj su skupini nazivi za koje su se u struci prestali upotrebljavati nazivi na engleskome jeziku, ali hrvatski nazivi supostoje u sinonimnim nizovima, što stvara nepotrebno neslaganje u uporabi naziva u priručnicima i udžbenicima čime se jasnoća i preciznost potrebna svakoj struci narušava. Prvi takav slučaj prijevod je engleskoga naziva *font family*, koji označuje skupinu fontova prema pismovnome rezu, kontrastu itd. Hrvatski nazivi koji se mogu pronaći u literaturi jesu: *familija fontova*, *porodica fontova*, *obitelj fontova*, *skupina oblika slova*. Tri od četiriju naziva doslovan su prijevod engleskoga, od kojih samo prvi (*familija fontova*) ne pripada

standardnomu jeziku, a četvrti je naziv znatno dulji od početnoga i udaljava se od osnovnoga naziva (*font*) koji je u hrvatskome prihvaćen. Prednost bi se tako dala nazivu *obitelj fontova* zato što je, iako je preuzeo metaforiku koja je uobičajena za znanstveno nazivlje (i znanstveni stil općenito) engleskoga jezika, a koja nije značajka hrvatskoga znanstvenog stila, u struci i općemu jeziku uvelike prihvaćen.

Još jedan slučaj sinonimnoga niza nalazimo u prijevodu engleskoga naziva *special characters*, koji označuje znakove kao što su [™], [©]–, ¶ i prevodi se kao *specijalni znakovi*, *ekspertni znakovi* i *posebni znakovi*. Među ponuđenima samo je posljednji naziv usklađen s terminološkim načelima i normama hrvatskoga standardnog jezika te je zato najbolji izbor.

Dosadašnja primjena engleskih naziva u struci grafičkoga dizajna te supostojanje hrvatskih i engleskih naziva pokazali su da se grafički dizajn, kao i svaka struka utemeljena na suvremenim tehnologijama, suočava s problemom preuzimanja engleskih naziva kojima se zatim daje prednost pred hrvatskim nazivima koji su često znatno dulji. Dok se engleski nazivi budu navodili kao osnovni nazivi koje tek prati hrvatski naziv u zgradama, kao u većini promatranih stručnih priručnika, tomu će biti tako. Stoga bi se nazivi na stranome jeziku trebali pojavljivati samo pri prvome spominjanju, i to u zgradama iza hrvatskoga naziva.

Cilj ovoga rada nije bilo normirati nazivlje grafičkoga dizajna jer bi taj zadatak zahtijevao suradnju stručnjaka za grafički dizajn i jezikoslovaca. Umjesto toga, na određenim se primjerima prikazuju terminološki problemi tipični za nazivlje grafičkoga dizajna te se naglašuje potreba njihova rješavanja. Na kraju, kao zaključak ovoga rada i poticaj za raspravu, donosi se popis naziva grafičkoga dizajna te među njima uspostavlja normativni odnos.

ascender Umjesto engleskoga naziva *ascender*, koji označuje dio minuskulnih i (manjega dijela) majuskulnih slova koji se nalazi ispod *pismovne crte* bolje je upotrebljavati naziv *uzlazni potez*. Može se razmisliti i o kraćemu nazivu *nadcrta*.

baseline Umjesto engleskoga naziva *baseline* u značenju pomoćne crte na kojoj leže sva slova nekoga pisma u retku teksta bolje je upotrebljavati hrvatski naziv *pismovna crta*.

descender Umjesto engleskoga naziva *descender* koji označuje dio minuskulnih slova koji se nalazi iznad visine *x*, bolje je upotrijebiti naziv *silazni potez*. Može se razmisliti i o kraćemu nazivu *nadcrta*.

donji produžetak *Donji produžetak* označuje dio minuskulnih i (manjega dijela) majuskulnih slova koji se nalazi ispod *pismovne crte*, no s obzirom na to da je u struci prihvaćeniji naziv *silazni potez*, preporučuje se ne upotrebljavati ga kako bi se izbjegao sinonimni niz. Može se razmisliti i o kraćemu nazivu *podcrta*.

ekspertni znakovi Umjesto naziva *ekspertni znakovi* za slovne znakove koji upućuju na kakvo rješenje u oblikovanju teksta ili su simbol za kakav stručni pojam bolje je upotrebljavati naziv *posebni znakovi*.

familija fontova Naziv *familija fontova* u sinonimnome je nizu s *obiteljji* i *porodicom fontova*, pri čemu se u stručnome nazivlju zbog usvojenosti i prilagođenosti hrvatskomu standardnom jeziku preporučuje naziv *obitelj fontova*.

gornji produžetak *Gornji produžetak* označuje dio minuskulnih slova koji se nalazi iznad visine *x*, no s obzirom na to da je u struci prihvaćeniji naziv *uzlazni potez*, preporučuje se ne upotrebljavati ga kako bi se izbjegao sinonimni niz. Predlaže se i kraći naziv *podcta*.

grafički dizajn *Grafički dizajn* označuje proces vizualnoga oblikovanja i artikulacije informacije te rezultat toga procesa. U novije se doba zbog razvoja digitalnih

tehnologija i pojave naziva *vizualne komunikacije* njegovo značenje suzilo na tehnike izvedbe vizualnoga oblikovanja, i to u tradicionalno grafičkoj domeni (plakati, slike, ovitci knjige). U općemu su jeziku spomenuta dva naziva međusobno zamjenjiva.

industrijski dizajn *Industrijski dizajn* označuje proces oblikovanja i artikulacije proizvoda koji se proizvodi industrijski ili zanatski te njegov rezultat. Često se u stručnim tekstovima i u općemu jeziku umjesto naziva *industrijski dizajn* upotrebljava naziv nastao pod utjecajem engleskoga jezika – *produkt-dizajn* (najčešće pisan bez spojnice), ali taj naziv nije usklađen s normom hrvatskoga standardnog jezika.

kerning, kernirati, kerniranje Umjesto naziva *kerning*, *kernirati* i *kerniranje* bolje je upotrebljavati nazive *razmicitati* i *razmicanje*.

leading Umjesto naziva *leading* koji označuje razmak među redovima bolje je upotrebljavati naziv *prored*.

midline Umjesto engleskoga naziva *midline* za gornju pomoćnu crtu do koje se piše većina minuskulnih slova bolje je upotrebljavati naziv *visina x*.

mrežni dizajn *Mrežni dizajn* proces je vizualnoga oblikovanja i artikulacije mrežnih stranica i ostalih sadržaja na mreži. Naziv *web-dizajn* (ili *web dizajn*), koji prevlada u razgovornome stilu, preuzet je iz engleskoga jezika, a u standardnome jeziku treba ga zamijeniti nazivom *mrežni dizajn*.

obitelj fontova *Obitelj fontova* jedinstven je skup slovnih znakova koji se razlikuju po pismovnome rezu, kontrastu i provedenoj deformaciji; osnovnu obitelj određenoga fonta čine *normalna slova*, *kosa slova*, *podebljana* i *kosa podebljana slova*. U stručnoj literaturi često se bilježe i nazivi *familija fontova* te *porodica fontova*, koji na leksičkoj razini nisu usklađeni s normama hrvatskoga standardnog jezika.

pismovna crta *Pismovna crta* pomoćna je crta na kojoj leže sva slova nekoga pisma u retku teksta. U udžbenicima se navodi i engleski naziv *baseline*, a mogu se još sresti i nazivi *pismovna linija* te *osnovna pismovna linija*, koji se zbog svoje duljine rijetko koriste.

podrezivanje *Podrezivanje* je uređivanje razmaka između slova. U priručnicima se rabi engleski naziv *kerning*, a u općemu jeziku susreću se hrvatskomu jeziku prilagođeni oblici *kernirati* i *kerniranje*. Treba biti oprezan kako ga se ne bi zamijenilo s nazivom *razmicanje*.

porodica fontova Naziv *porodica fontova* u sinonimnome je nizu s *obitelji* i *familijom fontova*, pri čemu se u stručnome nazivlju zbog usvojenosti i prilagođenosti hrvatskomu standardnom jeziku preporučuje naziv *obitelj fontova*.

posebni znakovi *Posebni znakovi* slovni su znakovi koji upućuju na kakvo rješenje u oblikovanju teksta (¶ – znak za novi odlomak) ili su simbol za kakav stručni

pojam (© – znak za *sva prava pridržana*). Sinonimni niz tvore još i nazivi *specijalni* i *ekspertni znakovi*, koje ne treba upotrebljavati.

produkt-dizajn Umjesto naziva *produkt-dizajn* bolje je upotrebljavati naziv *industrijski dizajn*. Zapis *produkt dizajn* nije usklađen s pravopisnim pravilima.

prored *Prored* je razmak između dviju pismovnih crta dvaju redaka teksta. Iznimno je važan za čitljivost teksta. U priručnicima se često pojavljuje engleski naziv *leading* i naziv *razmak među redovima*, koji se zbog duljine rijetko rabi.

razmicanje *Razmicanje* je uređivanje razmaka među skupinama slova kao što su riječ, rečenica, redak itd. U stručnoj literaturi prevladava uporaba engleskoga naziva *tracking* i domaće inačice *spacioniranje*.

silazni potez *Silazni potez* dio je minuskulnih i (manjega dijela) majuskulnih slova koji se nalazi ispod *pismovne crte*. U priručnicima se najčešće navodi engleski naziv *descender*, a katkad i dvorječni naziv *donji produžetak*. Može se razmisliti i o kraćemu nazivu *podcrta*.

specijalni znakovi Umjesto naziva *specijalni znakovi*, koji označuje slovne znakove koji upućuju na kakvo rješenje u oblikovanju teksta ili su simbol za kakav stručni pojam, bolje je upotrebljavati naziv *posebni znakovi*.

spacioniranje Umjesto naziva *spacioniranje*, izvedenoga prema engleskome nazivu *line spacing*, bolje je upotrebljavati naziv *razmicanje*.

tracking Umjesto naziva *tracking* u značenju 'uređivanje razmaka među skupinama slova kao što su riječ, rečenica, redak itd.' bolje upotrebljavati naziv *razmicanje*.

uzlazni potez *Uzlazni potez* dio je minuskulnih slova koji se nalazi iznad *visine x*. U priručnicima se najčešće navodi engleski naziv *ascender*, a katkad i dvorječni naziv *gornji produžetak*. Može se razmisliti i o kraćemu nazivu *nadcrta*.

visina x *Visina x* gornja je pomoćna crta do koje se piše većina minuskulnih slova. U priručnicima se navodi engleski naziv *midline* ili hrvatska polusloženica *x-visina*.

vizualne komunikacije *Vizulane komunikacije* označuju proces artikulacije vizualnih informacija; razvijanje ideje i njezino vizualno oblikovanje. Za razliku od naziva *grafički dizajn*, koji ostaje povezan s tehnikom izvedbe ideje, i to u tradicionalno grafičkome području (plakati, slike, ovitci knjiga), *vizualne komunikacije* obuhvaćaju sve vidljive oblike informacije.

web-dizajn Umjesto naziva *web-dizajn* ili *web dizajn* bolje je upotrebljavati naziv *mrežni dizajn*.

x-visina Umjesto polusloženice *x-visina* bolje je upotrebljavati naziv *visina x*.